"ותשחק ליום אחרון"...

בשעה 3.30 אח"צ, ביום חמישי לפני כשלושה שבועות, ניצבו הרב מרדכי אלון והבה, מנהל מכון ש"ת, אבי רס בשנות יתרו של ראש ישיבת "בני עקיבא", הרב משה צבי נריה זצ"ל, בבית החולים "לניאדו", נתניה, שם היה מאושפז בשל מחלתו הקשה. ורבנית הנדיבה, רחל נריה תחי', אירח את המטלטלים שהיו בחדר ואמרה לשני האורחים שהגיעו זה עתה: "אנחנו בדרך הביתה".

"אפשר להיכנס" – שאלו.

"לחדר רקה" – הסבירה, והמשיכה בעבודתה מחוץ לחדר הקטן, שהתעקשה להכיל שלושה אנשים. הרב נריה שכב במיטתו חלוש וחיוור ואותות המחלה ניכרו בו היטב. משהבחין בשניים שבאו לבקרו, פתח את שתי עיניו לרווחה ובאות והל לבטות בבני קודש לכ. הוא סימן לשניים להתקרב אליו, בעוד ביניו מתגבר וביקשם בתחינה: "התפללו עלי שאזכה ל"יהשחק ליום אחרון".

לאחר כמה שניות של רומיה פנה אל השניים: "הרב מרדכי בן מגחם בוא הנה, אבי רס בוא הנה". השניים התקרבו למיטתו ממש והוא הושיט את שתי ידיו והחזיק לכל אחד מהם יד ופתח בשיחה בקול צלול וברור: "אני רוצה להגיד לכם מה צריך לעשות. הרב מרדכי בן מגחם, אתה צריך לקחת עכשיו את הנוער ואת החזר הצעיר ולהפיץ תורה ברבים: להקים קהילות ולחנך את הנוער לאהבת התורה והארץ, ולך בכוח שניהנת בו להפצת התורה תעביל את הנוער לאמונה ולאהבת התורה.

השניים שכופים בדמעות ומשתוקים מיראת המצמר, לא ניסו כלל להשתלב בדבריו ואז הינה מבטו לאבי רס והמשיך בדיוויו: "אתה רס לך את הכח להתעסק עם הציבור ועם הנוער ועם מה שאתם עושים ב"מכון שיר" בשביל כלל ישראל. קח את כוח הדיבור וכישרון העשייה תעבילו את הדור לקירוב לבבות, לקירוב התורה, לאהבת ישראל לדרך של אמונה". מספרים דבריו ניכרה העייפות על פניו מגודל המאמץ של השיחה. לשניה רמם הנדר ואז בא פרץ של בכי גדול והשניים עמדו רועדים ומבכים לא סר מפניו הרב בשארית כוחותיו אמר להם: "אני הולך עכשיו הביתה לקיים בי כ"י שם ציווה ה' את הברכה חיים עד העולם, חיים עד העולם"...

הרבנית שבה לחדר ומשהבחינה בעומס הרגשות הרובץ על כולם סיימה את הביקור באומרה: "עכשיו הרב הולך הביתה".

★

כמה חודשים לפני אישפוזו טילפן הרב אל כלתו, תמימה תחי', רעיית בנו אברהם יצחק ז"ל וביקשה שתקנה לו הכריכים. "שמעתי שבהברהקריאשא בוחשה יש הכריכים בהידור מיוחד, קני לי אותם ואל תספרי זאת לאיש".

★

יום רביעי לפני כשבועיים היה היום האחרון שבו היה הרב בהברה. פתחיה בנו הציע לו ללמוד קצת מתורתו של הגר"ח הרל"פ זצ"ל, משום שבאותו היום היה גם "יום השנה" לפטירתו. הרב נענה בשמחה להצעה ויחד למדו את פירושו של הגר"ח הרל"פ על פרקי אבות מתוך ספרו "מ־מרום". הקטעים שלמדו עסקו בקדושת התורה וקדושת ארץ־ישראל. תוך כדי הלימוד הרגיש הרב מאוד וקרא בקול גדול: "תחממו אותי בדברי תורה ומצוות תקדשו אותי בקדושת התורה והמצוות". באחד מפירושיו מתייחס הגר"ח הרל"פ לגלות ומסביר, כי ארץ־ישראל היא המקום לביצור התורה והמצוות, [illegible] הרבה, קרא או בקול: "הניחו הגלות, תאחזו בארץ ישראל וקדושתה. שלום לכם, שלום לארץ־ישראל, שלום לקדושת ארץ־ישראל. תנו לי להגיד שלום לארץ־ישראל, להיפרד ממנה באהבה בשמחה וברגון. בשמחה ובאהבה תנו לי להיפרד מארץ־ישראל באהבה. תרחמו עלי..."

★

בבית העלמין תיאר פתחיה הבן את רגעיו האחרונים של הרב זצ"ל טרם שאיבד את הכרתו, עד לאמירת "שמע ישראל". על־פי הרישומים של הבן, גם לאחר אמירת "שמע ישראל" המשיך הרב בדבריו: "אם הקב"ה זיכה אותי לעמוד לפניו בעמידה של אמת של אהבה, כך אזכה לעמוד לפניו בהתרוממות תשובה. בתשובה אנו עומדים לפני הקב"ה בשעה זו"...

★

ביום ששב הרב נריה זצ"ל לביתו מבית החולים סיפר למקורבים, כי בלילה חלם חלום ובו ראה את עצמו נפרד מתלמידי הישיבה. ואכן, הרב נפרד מהם בו ביום, תוך כדי אמירת ידוי ואמונה יתר נפרד מכל

בני משפחתו. ביום זה ביקש הרב מבתו חיה תחי' כי תשיר לו את כל בתי השיר "בר יוחאי נפשותא אשרוני" ואת "אנעים זמירות".

רגע קשה במיוחד היה כאשר נפרד משותפו לדרך, הרב אברהם צוקרמן שליט"א, "המישפט ושב אחור לך הלבנו יחד", מירר הרב בבכי, "שתמשיך, שיהיה לך כוח להמשיך את המפעל הזה" ובירכו בברית גופא ונהורא מעליא, (וראה גם בכתבה "אגרת חיין ומותר").

★

מנהל הישיבה המסור והנאמן, צבי צוויבל סיפר איך שפעם אחת התעורר הרב מתוך אבחן ההברה ונשמע כאילו מדבר אל "דבונו של עולם". "תראה את הילדים, איזה ילדים תמימים הם, איזה זכים הם, תגן עליהם, תעזור להם" ולא יסף.

★

על משנתו החינוכית ועל דרכו היחודית בחינוך ייכתבו ודאי ספרים, שני הסיפורים שיסופרו להלן, מצביעים על גישתו הרכה לגרדים, לתלמידי "החמישיות" בעיצוב הליכותיהם בחיי היום יום, זאת "הנוסחות" הללו שלו, זכרו לאורך שנים ויישמון בחינוך ילדיהם.

תלמידי כפר הרא"ה וזכרים ודאי בחיוך את סיפור שלוש פרוסות הלחם, שבאו לפני הקב"ה בדין ודברים. האחת קבלה בפניו: ריבונו של עולם רק אתמול קנו אותי במכולת ולמחרת הנעתי לשולחן וילד אחד החלים שאיני טרייה מספיק וחרק אותי לפח. מה פשעי ומה חטאתי? השניה טענה בפני הקב"ה: הנה הייתי טרייה לגמרי, תרשה מהתנור, הנעתי לשולחנו של הילד והוא אכל את חלקי הרך ואת הקשה השליך לפח. מה פשעתי ומה חטאתי?

השלישית סיפרה: נכון, קצת נרסנתי אז מה? הרי אם היו מודחים עלי קצת מרגרינה, אפשר היה לאכול אותי בקלות, אז מדוע מצאתי את עצמי בפח?! וכך נחסכו אלפי ככרות לחם.

הוא היה נאה דורש אך גם נאה מקיים. במשך כל שנותיו בראש ישיבה, טעה כל יום את אחרוניו עם תלמידי הישיבה. פעם הבחין כשאחד התלמידים השליך עגבניה שלימה לפח הזבל. קם הרב נריה ממקומו, הוציא את העגבניה מהפח, רחץ אותה היטב, התיישב ליד התלמיד ש"נפטר" ממנה ואכל אותה לנגד עיניו. ומשסיים לאכול שאל את הנער: תגיד לי מה עשתה לך העגבניה שזרקת אותה לפח...? שנים רבות אחרי זה היה התלמיד הנ"ל נותר ככבורן של עגבניות.

★

למחרת פטירתו, ביום רביעי השבוע, נכנס אחד התלמידים למשרדי הישיבה וניגש למזכירה ריקי ובירכה: "בוקר טוב ריקי" הוסיף בחיוך מר: "תגידי, מי יגיד לך מכאן ולהבא 'בוקר טוב גברת ריקי', כפי שהרב נותב היה לברך אותך בכל יום".

★

מעולם לא היה לו רכב צמוד, או נהג צמוד. לא פלאפון ולא "ביפר". לעתים קרובות נראה בשווא עוצר משאית או טנדר "טרמפ" לכביש הראשי מגבעת הישיבה. הליכותיו הצנועות השאירו רישומן על התלמידים וגם על אלה שעברו במחיצתו.

★

בתרגו היו תלויות על הקיר שלוש תמונות: של הרא"ה קוק, הגר"מ חרל"פ וה"חזון־איש", שלושת האישים שהעריך במיוחד.

בנו פתחיה מספר, כי בחיות בדיבון דיבור שר החינוך, הוא הציע להרב נריה לכהן כמנהל המחלקה לחינוך תורני, ואף תקציב ראוי הובטח למחלקה, 100 אלף לירות, סכום עצום באותם ימים. הרב ראה לנגד עיניו את המפעלים החינוכיים הגדולים שיוכל להקים באמצעות המחלקה הזאת, אלא שבאותה עת היה שקוע כולו בכיוסוד הישיבה שמנתה 150 תלמידים. התלבט הרב כיצד לנתוג החלים לקבל את הכרעתו של מרן בעל ה"חזון איש". משבא אליו ביקש להציע עצמו וה"חזון איש" סימן לו: "אני שמעתי עליך". העלה הרב נריה את הבעיה וה"חזון איש" ביקש להימנע מלהשיב, ברמזו שדבי מבילא הוא רק אחד מבין כמה שהרב מתייעץ עמהם. המכיר לו הרב נריה, כי הוא שואל על מנת לקיים את התשובה שיקבל. ואז בתן ה"חזון איש" את הבעיה מכל היבטיה ופסק: אני מכיר כמה מתלמידי הישיבה ואני רואה בהם הרבה יראת שמים. חשוב על כן שתמשיך בעבודתך בכפר הרואה.

★

לפני מספר חודשים טילפן הרב נריה זצ"ל אל ראש ישיבת "זורה", הרב מרדכי אלון וביקשו שיתחיל לכנס את תידודי התורה שלו (של הרב אלון) ולהפיצם כספר. השיב לו הרב אלון: "גם הרב לא התחיל לכתוב ספרים בגיל צעיר. בעוד 40 שנה אי"ה אכתוב גם אני את הספרים שיירשו לי כתשובים. "אל תשכח" – הניב הרב מיד – "שאני הייתי צריך לגדל דור במשך 40 שנה ולתבנו שזיכרי לקרוא את הספרים ולכן התחלתי לכתוב באיחור, אתה ברוך ה' בא אל המוכן..."

★

המוסד האורון שהקים ראש ישיבות בנ"ע הוא מוסד הנמצא עתה בהקמה והרב היה מעורב גם מבחינה תוליין בכל שלבי התיכנון של המוסד הזה. המדובר ב"מרכז חינוכי פעיל למורשת ישיבות בנ"ע. לפני כארבע שנים הציע הרב רובי של משרדות מחולה לרב נריה להקים מוזיאון של הישיבה, שבו יהיו מוצגים שיספרו את סיפורו של "דור הביפות הסרוגות" והמסבכה התורנית שהוולה ישיבת בנ"ע בכפר הרא"ה. הרב התנגד להקמת המוזיאון באומרו: "ישיבה זה עסק חי, מוזיאון משמר דברים מתים". לעומת זאת הסכים להקמת "המרכז החינוכי" בל"ו ולפני כחודש התכנסה המועצה הציבורית בבית חולים "לניאדו" (כ־50 איש) ודנה בדרכים לזירוז הקמתו של המרכז הזה.

אגב, הרב רובי של ריאיין ב"וורד־יאן" במשך עשרות שעות את הרב נריה. הרב סיפר לו על ימי הבראשית שלו ועד לשנת תש"ך – השנה שבה החלו בהקמת האולפנות. את המשך תספר בווזואי הרבנית נריה תחי', שבביתה ים של חומר רב־ערכי, המספר את סיפורה האמיתי של הציונות הדתית. הרבנית כמו הרב, רואה לשמור על כל פתק שלא ילך לאיבוד ואין ספק כי הארכיון הזה יהפוך לספר הסטורי, שיתאר נאמנה את המהפכה שהולל הרב נריה בעולם החינוך של ארץ־ישראל.

★

ישיבות בנ"ע פיפקו תלמידים לא מעטים לישיבות הדתיות, מהם שקמו "ישיבות הסדר". הרב נריה, על־פי לא מעט עדויות, עודד תלמידים מבוגרים, לפנות לכיוון הזה. הישיבה בכפר חסידים וחישיבה של הרב "ששכר שאיר שליט"א ניזונו מתלמידי כפר הרא"ה בשנותיהן הראשונות. בסמוך לאחר מראשי השנה הגיע הרב נריה לישיבת כפר חסידים, כדי לבקר כמה מתלמידיו ולוזכות בברכה לשנה החדשה מפיו של הבדיק "המשגיח" של הישיבה הרב אליהו לפיאן זצוק"ל, שכידוע היה מגדולי בעלי המוסר. משנכנס הרב נריה זצ"ל לחדרו של הרב לפיאן ואמר כי בא לקבל ברכה לקראת "ראש השנה, תמה "המשגיח": ממני אתה בא-לבקש ברכה, הרי אני צריך לבקש ממך ברכה, שהרי כתוב: "אם תניצא יקר מזולל כפי תהיה". לאמור: כל המוציא יקר מזולל מבסיתו הקב"ה "כפי תהיה", כמו הפה שלי תהיה וכל ברכותיך תקויימנו. והרי, בידוע הוא, שאין "מוציא יקר מזולל יותר ממך"...

★

ראש ישיבות בנ"ע, הרב משה צבי נריה זצ"ל נפטר כ"ט בכסלו, תג הגאולה של חסידות חב"ד, שאליה היה קשור בעבותות אהבה. יק הרבה מן המסלויות בהתלקחו של הרב ביום הזה, שבו שוחרר האדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מלאדי ממאסרו – מאסר שהוטל עליו בגין מעשיו הרבים להפצת תורה וחינוך למצוות בתוך חשכת היסים הזה.

המונים־הרבים שצעדו אחרי מיטתו של הרב נריה זצ"ל, היו עדות חיה לעובדת היות הרב מקים עולה של תורה בפשוטו.

לא צריך רימיון רב לתאר את קבלת הפנים שערכה לו פמליה של מעלה כשעליו מסוכסים מוהו ורבו – הראי"ה קוק זצוק"ל וחברו הקדוש הגר"ש ישראלי זצ"ל, שזה עתה הסתלק גם הוא לבית עולמו.

★

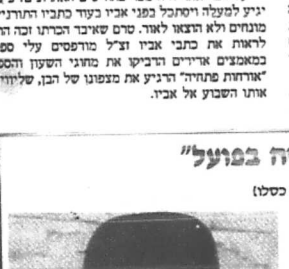
תלמידים בישיבת חברון מספרים, כי שמעו את ראש הישיבה, הרב יחזקאל סרנה זצ"ל אומר: "הייתי מצר רוצה להיות שכנו של הרב נריה בגן־עדן"...

★

על דבר אחר היה מצר בחודשים האחרונים: כיצד יגיע למעלה ויסתכל בפני אביו בעוד כתביו התורניים מונחים ולא תהצאו לאור. טרם שאיבד הבריתו זכה הרב לראות את כתבי אביו זצ"ל מודפסים על ספר. באמצעים אירידים הרביקו את מחוני השעון הספר "אחדות פתחיה" הרגיע את מצפונו של הבן, שלחיינו אותו השבוע אל אביו.

"המעשה במעל"

(ל"ט כסלו)

בהתועדות י"ט כסלו בשנת תשי"ט, אמר האדמו"ר מלובביץ', כי החידוש המיוחד של האדמו"ר הזקן בעל "התניא" היה החדגשה על המעשה בפועל.

וכך אמר האדמו"ר מלובביץ': ידוע הסיפור שפעם ביום כיפור הפטיק האדמו"ר הזקן לעזור ליולדת! אמנם נכון שימצה גדול", אבל איך אירע שמבין כל האנשים שהיו שם, דוקא הוא הרגיש את, ובפרט באמצע עבודת התפילה שלו – שידוע גדל תעצם דביקותו בעת התפילה – ועוד ביום כיפור!

וביאור הענין:

ידוע שהחידוש המיוחד של אדמו"ר הזקן היה החדגשה על המעשה בפועל. אחיי, אפוא, התוראה מסיפור זה – החדגשה על המעשה בפועל: אדם עלול לחשוב שמאחר שהוא שקוע בענינים נעלים, ויתכן שאלו ענינים נעלים באמת, אין הוא יכול עתה לעסוק בענינים פשוטים של מעשה בפועל. בא סיפורו של אדמו"ר הזקן ומלמדנו: למרות אהבת עצמו של האדם, הרי לא ייתכן שהוא יחשיב עצמו יותר נעלה מאדמו"ר הזקן בעת התפילה ביום כיפור בבית־הכנסת. ואם אדמו"ר הזקן הפסיק באמצע התפילה, כדי לעזור ליולדת, כל שכן שכל אדם, ילמד מכך לעזור לפשוטים ממנו.

ואם יטען האדם שאינו במדריגת אדמו"ר הזקן, יש לענות לו: את רק מחזק את הטענה – אם אינך במדריגת אדמו"ר הזקן, ודאי שעליך ללמוד קל־וחומר ממנו, ולסייע לפשוטים ממך!...